

МИХАИЛ САДОВЯНУ ВАЛИНАШОВ ВИР

Превод от румънски: Спаска Кануркова, 1980

chitanka.info

I

Имаха едни имена и едни прякори, кои от кои по-чудновати. На поп Костаке, оная, дето имаше брада като кълчищена къделка, казваха Сновалото, защото от заран до вечер високото му, тънко и леко прегърбено тяло се носеше бързо-бързо по всички кътчета и сокаци. На секретар-бирника от баща и майка му беше останало името Зелника, но хората го наричаха още Въртоглавката, по името на оная птичка, която напролет цвърчи по върховете на дърветата и непрекъснато върти главичката си, като че ли е поставена на винт. Кметът Даскалеску, дребен човек с малки черни очи, беше Лалугера. И най-после Талянеца, господин инженерът Джовани Шагамоци, беше за планинците от долината на река Бистрица само гос'ин Жувани или гос'ин Шугавата маца. Той беше писък, коремест, брадат и всякога е къса лула в ления ъгъл на устата.

Гос'ин Жувани, поп Сновалото, Въртоглавката и Лалугера това лято бяха много добри приятели и всеки ден след пладне се срещаха в механата на завоя да бистрят политиката. Там имаше едно усамотено място между старите борове, откъдето можеха да наблюдават далеч по долината отразената във водата на Бистрица небесна ведрина. Когато слънцето залезеше в мъглите на Чахлъу, гос'ин инженерът излизаше изпод иглолистния клонак с чаша в ръка и с възторжени викове приветствуваше планината, сякаш тя беше огромен фантастичен цар с коси и брада от мъгла, с багреница от пурпур и злато. С театрален жест той протягаше чашата с левицата си, с десницата снемаше от главата си широкополата си шапка и изпяваше нещо с пресипнал баритон на такъв изкълчел език, че тримата му другари примираха от смях.

Попът, след като се успокоеше и издухаше носа си в червена носна кърпа, заявяваше:

— Много е смешен тоя Талянец!

Даскалеску и Зелника чукаха чаши с инженера и добиваха тържествен вид, за да могат да изпият спокойно виното си.

Равнодушен и към планината, и към виковете и смеховете беше само механджията, гос'ин Лейбука Лайзер. Той беше „дрептар“^[1], сиреч пълноправен гражданин, защото беше минал Дунава през 1887 година като войник. И той си имаше прякор: Сълзичката — защото често пъти в самотните часове, когато стоеше пред тезгяха, потънал в черната си брада и вгълбен в мисли и планове за шестте си деца, на върха на острия му нос се появяваше лъскава капчица.

Лейбука Лайзер беше сериозен и учен човек. Беше сериозен, защото не си губеше времето като Шугавата маца да съзерцава Чахлъу и Бистрица и да държи отгоре на това и речи. А що се отнася до науката му и най-вече до книгите му с букви като паяци — там и гос'ин инженерът нямаше какво да каже! Навремени двамата се впускаха да обсъждат библейски слова и изрази, въртяха ръце и пръсти по всякакъв начин, навлизаха в доводите като в мочурище, докато поп Сновалото се надигаше и протягаше към тях ръце, сякаш ги прокълняваше като антихристи:

— Ама остави тоя неверник, гос'ин Жувани, виното ще се стопли.

Тъй като италианецът имаше голяма слабост към виното, той се обръщаше със смях към приятелите си, грабваше чашата и изваждаше лулата от устата си; и цялата наука си оставаше неразгълкувана. А чифутинът мълчаливо се облягаше на вратата на къщичката от греди и в дълбоките му спокойни очи се изписваха удвоените образи на четиримата приятели, които вдигаха наздрависи, чукаха се и обръщаха на един дъх юзчетата.

Господин Лейбука изпитваше леко презрение към тия хора, сред които беше дошъл да припечели къшей хляб за себе си и чедата си. Работниците от дъскорезницата и италианците, които строяха голямото шосе и каменните мостове, всички идваха тук, под сенника, и с диво равнодушие изсипваха на неговия тезгях припечеленото, като пиеха, ядяха и вдигаха врява... Всички се радваха на живота и го пилееха и рушаха с песни и смехове, с вино и любовни копнежи. За тях слънцето, светът, река Бистрица, белите говеда, които пасяха по баирите и позвънваха с медните си хлопатарии, горската сянка, подвижните дъги на изворите и всички други мирски суети имаха някакъв смисъл, който той не разбираше. „Суета на суетите — казваше той. — Всички се блъскат и мятат в бяг към смъртта. И не оставят нищо след себе си.

Смеят се и пеят и не познават този суров дълг да затвърдиш силата на един род, както праотецът Аврам, да осигуриш бъдещето му посредством търпение, страдания и лишения в настоящето... Те се радват на слънцето, на горите, на водите.“ Той стои в сянката на своята схлупена къщурка сред самотната и равнодушна планина; и много пъти през черните непрогледни ноци се стряска, разтреперан от ужас, с лудо разтуптяно сърце, защото знае, че парите, които непрекъснато капят в тезгяха му, могат да пробудят кървави страсти... Лейбука знае каква опасност го дебне; знае, че не може да я избегне нито със силата на мишците, нито със смелост; и въпреки това продължава да стои тук с отвращение и със страх, защото трябва и защото има да отгледа шест деца: „Четири момчета и две момичета, да са ми живи...“

Господин секретар-бирникът, Зелника, си имаше една голяма мъка, „едно гайле“, към което упорито се връщаше „като лисица към курника“, както казваше със злорада усмивка поп Сновалото. През този августовски следобед мъката пак го бе налегнала и зелените му очи пак бяха потъмнели. Стояха на чамовата маса под клонака — само те четиримата. Бухаят^[2] още не бе известил в планината спирането на работата и Лейбука дремеше прав на прага, облегал глава на рамката на вратата, равнодушен както винаги и към блестящата светлина, която заливаше долината, и към назъбените планини, които се очертаваха ясно на зеленикавото ведро небе. Господин секретар-бирникът гледеше с някаква омраза към селото, пръснато по склоновете и рътлините: бели къщички, покрити с шинди и оградени с дъсчени стобори, сиви пътеки, които се спускат към водите на Бистрица, китки млади смърчове, стадо от шилета, а в дъното върху една могила — дървена църквица... И говореше, говореше с леко прегракнал глас:

— В края на краищата какво съм аз, че да ме взема на подбив племенницата на баба Параскива? Срегнах я и тая заран, като отивах в общината. „Слушай, Мадалино — казвам, — ти знаеш кой съм аз и какво мога. Аз, ако се разсърдя, имам тежка ръка!“

Кметът бутна лекичко с лакът секретаря и му посочи с очи евреина. Зелника изду нехайно устни:

— Той не чува. А пък даже и да чуе, трябва да мълчи. „Аз имам тежка ръка — казвам. — Знаеш, че от една година те задирям. А ти сякаш си царица, тъй свиваш уста и гледаш на друга страна...“

— А тя какво отговори? — попита както и друг път по навик инженерът, сложи лакът на масата и подпря брадата си с длан.

— Пак старото гайле — намеси се попът. — Пак си я питал, тя пак не ти е отговорила и ти пак се оплакваш...

— Ама сега аз смятам, че тя е разбрала, че работата е на живот и смърт! — решително и навъсено отвърна Зелника.

Другарите му вдигнаха очи и ги впериха в него със съмнение.

— Хм, ама докога ще търпя и ще се пека като на жарава? „Аз — казвам — съм следвал наука, книжовен човек съм, изкарал съм прогимназия, бил съм пръв ученик във всички класове, такъв не е имало тук, по нашия край, в Поноара... Аз вече не работя тежка работа, нито пък пренасям трупи по реката до Пятра, не се боря с реката, с бурите и със скалите като каторжник, както правят другите. Аз с мойта наука и с перото си мога да те обличам в коприна и бисер, да те гледам като царица... Лани, кога ходих в Яш, донесох един албум, подвързан със синьо кадифе, написах в него песни и ти го подарих за именния ден. Ти го прочете и разбра, но се престори, че не разбираш. По леля ти Параскива ти пратих хабер и тя те поучи да бъдеш послушна, че е за твое добро. Аз на църква ходя всяка неделя и очите ми са все в тебе...“ И на това място знаеш ли какво ми отговори?

— Какво ти отговори? — измърмори италианецът с лулата в уста.

— Че затова хората ме наричали Въртоглавка. Видиш ли! „Мила Мадалина — казвам, — лошо правиш, че се глумиш. Аз научих къде ходиш. Знам с кого се срещаш край Валинашовия вир и в чии очи се оглеждаш. Аз знам всичко, имам кого да накарам да върви подире ти като сянка. Ама че ти да не искаш да си почерниш живота с тоя непрокопсаник Илие Бадишор? Ами че той, моме, знае само планината и река Бистрица ей дотам, до ниското. Та той, мари, дори Яш не е виждал. Той е един див звяр, гол и бос, със секира в ръка и с обрुлено чело. Знае само да влачи трупи по Бистрица и да пие ракия. Когато го застигнат бури и въртопи, бяга на брега и се крие в каменни бърлоги... Това е той. Прост дървосекач, който пренася трупи. И ще умре като баща си или в някой чукар, или в някой водовъртеж и водите ще го изхвърлят на бунището, в тинята на някой кривул на реката... Де ти е умът? Какво си намерила в него? Хубав не е, умен не е. Един голтак.

Рече ти го и леля ти...“ А на това знаете ли какво ми отговори? — продължи секретар-бирникът, като гледаше грозно другарите си.

— Е, и? — подкани го инженерът и премести лулата от единия ъгъл на устата си в другия.

— Попита ме дали съм й баща или брат.

— Разбира се! — скоочи отец Костаке и намери повод да напълни чашите.

— И тогава, господа, се ядосах. „Щом е така — думам, — знай, че мога да го пратя в казармата. Аз от една година съм те избрал, искам да се вземем и да бъдем честити. От една година чезна от любов. И ти казах, и песни ти писах. Ти мен не можеш ли да ме оцениш? Нека върви! Да му строшат ченето в казармата! Там да му останат кокалите...“

— Сипал си масло в огъня! — философски отбеляза инженерът.

— Ами! Не е вярно! Най-напред тя се уплаши!

— Не могат да го вземат войник — обади се кметът. — Един-единствен син е на вдовица.

— Да, така рече и тя по-сетне. Но аз я убедих, че ще го изпратя. „Аз, моме, мога всичко да връзвам и да развързвам.“ Тя пак се изплаши. Ала после изкриви уста, извърна глава и си тръгна... Ей, кажете сега и вие, може ли да остане така. Аз се мъча, мира нямам. Като я видя, целият настръхвам. Ще направя някоя беля!

Тъмният поглед на Лейбука Лайзер, който продължаваше да стои на прага, блесна за миг, после той отново доби вид на унесен от покоя и топлината на деня.

— Лайзер! Донеси вино! — извика секретар-бирникът. — Пак от същото, от Никорещ. То ми харесва на мен. Но каква полза, като не ми олеква на сърцето! А защо, питам, да не може? — обърна се той към кмета. — Ами че защо тогава сме ние големци тук, в селото? Щом не можем да сторим това, което ни душа иска и когато го иска, тогава за какъв дявол живеем на тоя свят?

— Живеем, за да пийнем чаша хубаво вино! — отговори Сновалото. — Какво да сторя, като не можем да възкресим мъртвите! Бащата на Илие отдавна е изгнил в подмолието на Бистрица...

Шугавата маца го гледаше сериозно и пухкаше с лулата си.

— Секретаре, не може... — каза той тихо.

— Хм! — рече Зелника, ухапа с долната си устна косми от мустаците си и ти загриза. — Ти, господин Джовани, не се бъркай. Остави ни да правим, каквото си знаем. Виждам аз, че е трудно — и затова ми е черно на душата... Не зная докъде ще стигна; ама трябва да махна Илие Бадишор от пътя си. Тази мисъл си е свила гнездо в главата ми като птица... Мъти, мъти и ще измъти едно пиле — изръмжа той и грабна гарафата с пиво от ръката на Лейбука. — Дръж чашата, господин Талянец. Пак ли се облегна на вратата, гос'ин Лайзер? Какво може да знае един чифутин? Той знае само своята чифутка и отрочетата си! Чаша вино дори не се почерпва; нова радост не му се ревне в постелята. Защо се усмихваш, гос'ин Лайзер?

— Не се усмихвам.

— Хм! Кой знае за какво си мислиш ти. Че ние сме глупаци, нали?

— Не съм казвал такова нещо.

— Не си го казвал, ала го мислиш. Ами че ти знаеш ли какво става по тоя свят? Слушай, бре, ако човек не се радва на живота, той е глупак, залудо го е родила майка му. Ами че аз се боря днес за едно удоволствие, бре, защото утре може да ме няма. Човекът е като тревата, нали, господин Джовани? Ти си учил философия. Ето на, ако изпием още една чаша, ние, така да се каже, печелим нещо.

— Право да си кажем, печели търговецът — забеляза Сновалото.

— Не е вярно, ние печелим. Ей на, аз вдигам чашата за здравето на ваша милост и се радвам, че пак сме се събрали тук. Не се радва търговецът, радвам се аз. И му искам да ни донесе още една ока вино. Господин Лайзер, събуди се и си направи труда да ни донесеш малко вино. Аз желая да пия с ваша милост за някого, за когото аз си искам. Аз думам така, господа: на добър край ще излезе всичко... Ще дойде ден да я видя увиснала на врата ми. Иначе ще трябва да се хвърля с главата надолу в Бистрица.

— Тя ще миряса — увери го кметът.

— Знаем ли? Дяволът е влязъл в нея... — навъсено завърши Зелника и впери поглед в някаква невидима точка пред себе си.

Спокоен, еврейният се приближи отново до тях и им даде виното; другарите вдигнаха наздравица; секретарят стоеше умислен, като потънал в мрак.

Мина доста време; когато бухаят от дъскорезницата забуча и работниците плъпнаха по пътеките, четиримата другари станаха и излязоха на светло. Бяха позамаяни. Секретар-бирникът леко залиташе и това развеселяваше отец Сновалото, който се хилеше и намигаше на инженера и на кмета. Поеха като сред златен дъжд към Поноара. Из долините и планинските котловини пареше величава тишина. Близо до слънцето, далеч към Чахлъу, бе спрял теменужен облак, обвезан по края с вцепенена мълния. И сред покоя на слънчевия заход откъм голямото шосе на Шагамоци италианците поеха нагоре с песен.

[1] От „drept“ — право (рум.). ↑

[2] Народен инструмент, чиито звуци напомнят рев на бик. Използува се от коледарите или в случая като сигнал за почване или спиране на работа. — Б.пр. ↑

II

Един човек изкачваше склона към механата. Беше висок дървосекач, бос и със запретнати до коленете панталони. На лявата му ръка висеше брадва с дръжката надолу. Той ги погледна с безезникавите си очи, които изглеждаха страшни на обгорялото му, обезобразено от сипаница лице. Свали шапка с десницата си и поздрави с „добра среща“. Рижата му коса блесна на светлината на залеза като разчорлена от вятър. Той я покри веднага с шапката си, сякаш искаше да я запази от някакво премеждие.

Секретар-бирникът се спря. Погледна го внимателно и го попита:

— Откъде идваш, Петря?

— Откъм блатото, господин Матейаш. Досега работих на трупите.

— В механата ли отиваш?

— Да.

Зелника се обърна към другарите си:

— Аз ще поостана. Имам нещо да си поприказвам с Петря Царка. Смятам, че утре ще се срещнем, както си му е редно.

— Това *обязателно* — рече инженерът и другите се засмяха. — Нашият девиз е постоянството!

Царка ги погледна с ококорени очи и зяпнала уста. Сетне си помисли, че отчето, кметът и най-вече секретар-бирникът може да са научили италиански, и се усмихна.

Когато остана сам с дървосекача, Зелника се помъчи да си спомни защо го спря. Нещо неясно, проблеснало за миг в съзнанието му, го бе накарало. Тоя човек беше известен из цялата планина със злините и подлостите, които вършеше. Обичаше да се весели в пивницата с другари и със свирня, беше лют и жесток на разпри. Често пъти стражарите го изтръгваха измежду пукнатите глави и счупените ребра и вързан го отвеждаха в „дранголника“. Имаше нещо тъмно в миналото му и с войниклъка му. И секретар-бирникът знаеше. Доникъде не стигнаха и разследванията относно опита да ограбят касиера на дъскорезницата в планината. И секретарят беше замесен;

прикрил бе Петря като свой човек, който му беше полезен в големите избори за депутати. Тогава ченето и великанският юмрук на Царка вършеха чудеса в кръчмите на Пятра.

— Слушай, Царка — изведнъж каза секретар-бирникът, — исках да те питам дали си виждал днес Бадишор.

— Илие ли? Видях го, работеше при трупите. Ама аз с него съм като кучето и котката. Минаваме, заминаваме един край друг. Аз нищо не казвам, и той нищо не казва...

— Защо?

— Ами че той е друг човек. По чаша вино ние двамата заедно не сме пийнали. Той е по жените. Още не бяха му поникнали мустаци, и каквото припечелеше, в полата на майка си го изсипваше. А сега върви като смахнат подир фустата на Мадалина... Всеки с дерта си.

— Значи, и ти знаеш, че задиря момата.

— А че кой не знае? Аз тръгнах насам. Той пое нагоре по брега на Бистрица...

Зелника из един път го загледа с широко отворени очи; бялото на очите му се беше набраздило с кървави жилчици.

— Отиде да се срещне с нея!

— Отиде, гос'ин Матяш. Ама защо ме гледаш така? — И дървосекачът се ухили. — Както виждам, господин Матяш, лоша болест те е прихванала. Подочул бях аз нещо от хората, ама мислех, че е минало. Сега виждам, че синът на Ирина Бадишор ти е трън в очите.

Секретар-бирникът го гледаше напрегнато, без да примигва.

— Тъй било то? — продължи Петря с някаква весела интонация на учудване. Извади торбичката си с тютюн и си сви една дебела цигара. Захапа я в ъгъла на устата си, зачатка огнивото, вперил очи в праханта, и заклати глава, сякаш отговаряше на въпроси, които сам си задаваше. После изпусна през носа си две струйки дим и се приближи приятелски още една стъпка до секретар-бирника.

— Ам'че, господин Матяш...

*Треска ли те тръшне, оздравяваш,
ала от туй в гроба лягаш...*

Аз ще ти бъда дофтора. Че ние, дето се казва, се имаме добре и сме приятели. Дето има една дума, едната ръка мие другата, а двете лицето. Кой знае, господин Матяш, какво може да се случи! Може пък и Илие да го изядат рибите в някой вир, както баща му...

Ухили се пак изведнъж и разтърси глава, сякаш възхитен от идеята си.

— Сега той към Валинашов вир ли тръгна? — запита Зелника.

— Да, там има едно тайно място, една хубосия, като в рая. Ами че ще видим какво може да се стори, ще си поприказваме и друг път, нали, господин секретар? Ако имам някое гайле, както дума отчето, някоя беля... при тебе ще дойда, господин Матяш. Ти си учен човек. Знаеш какво да пишеш там, в тефтерите. Да пази господ от беля, ама ти ще простреш крило над мен и ще ме закрилиш. Какво ще речеш, господин Матяш?

— Ще говорим пак... — тихо отвърна секретар-бирникът.

— Да. Е, тогава със здраве!

Царка си тръгна, като всмукваше дълбоко от дебелината си цигара. Вървеше бавно, скокливо и в розовата светлина на залеза силуетът му се очертаваше все по-голям върху склона. Отгоре, откъм гостилницата, се носеше неясна врява, сред която отекваха звуци на струни. Долу, в ниското, завоят на Бистрица отразяваше едно високо небе с теменужен цвят. Два невидими хлопатара на различни гласове пееха откъм склона, дето беше селото. Секретар-бирникът пое бавно, замислено по самотната пътека.

В действителност Петря Царка бе изяснил неопределената му мисъл. Сега разбираше защо го беше спрял. Между тях като че ли изведнъж се бе появил някакъв непознат звяр, който се бе промъкнал в него и бе сграбчил сърцето му. Смутен и замаян и от двусмислените думи на дървосекача, и от виното на Лейбука Лайзер, господин Зелника вървеше решително към Валинашов вир. Отново го гризяха недоумението и старият гняв. „Как може един голтак и прост човек да ми се изпречва на пътя; кой дявол поучава така криво жените?...“ Отначало мислеше, че е шега. И дори беше доволен, че девойката не му пада в прегръдките така лесно, както другите. Той познаваше добре пътя към сърцата на жените: сладки, изкусни приказки и наниз от маниста... Сладки приказки у него, колкото щеш, а мънистеното герданче беше в горния джоб на палтото му в пакетче, завързало с

небесносиня панделка, но Мадалина извърещаше глава. Тънка и гъвкава в черния си вълненик, тя бързо го отминаваше и едва поглеждаше към него, тъй, между другото, „като към кученце“. Това той не можеше да понесе! Най-напред пламна от гняв. После почна да се мятта като във вериги. Безпомощен, той се почувствува понесен от страстта си като от порой. А сега, откак бе научил пред кои опърлени от слънцето лапи се прекланя това бяло като на княгиня чело, отрова закипя в душата му.

Когато зави по пътя между първите къщи на селото, сякаш се пробуди от сън. Бе изоставил пътя към вира. Къде отиваше? По дворовете мучаха говеда, пламваха огньовете под котлетата за мамалига. Миришеше на варено мляко. Продължителни призивни гласове се носеха от една баирчинка към друга. Срещна един човек, който със спокоен глас му каза „добра вечер“, сетне край него мина жена с тиха пъргава стъпка, с хурка в пояса... Веднага след нея се показа тъничка сянка. Тя едва се съзираше в чернилката на здрача, но секретар-бирникът я позна и сърцето му буйно заблъска в гърдите. Беше Мадалина.

— Добра вечер! — рече Зелника и се спря.

Девојката отмина бързо, като прошепна:

— Добра вечер.

Господин Матаяш се обърна и тръгна подире ѝ. Заговори ѝ с лека подигравка:

— Къде отиваш, Мадалино? Мога ли и аз да знам? Ще бъдеш ли така добра, госпожице, да се спреш за миг?

— Да. Какво искаш? — запита девојката с тънък, напевен глас. Спря се и обърна лице към него. Имаше големи очи, плитките ѝ бяха навити като венец около главата. С бяла риза и пристегнат вълненик, който се стесняваше към голите ѝ глезени, тя стоеше неподвижно и чакаше. Застанал близо до нея, Зелника усети дъх на босилек.

— Мадалино! — заговори изведнъж той с пламнали очи. — Защо не искаш да ме разбереш?...

— Това ли искаш да ми кажеш? — И девојката се засмя незлобиво. — Господин Матаяш, остави тия приказки за друг път.

— Защо?

— Няма да ти кажа сега защо. Иди при леля Параскива, тя ще ти каже...

Зелника потрепери, пронизан от радостна тръпка, и посегна да ѝ хване ръката. Девојката си тръгна, отдалечи се лека, гъвкава и навлезе в сянката на един дъсчен стобор. Смутен, господин Матеша стоа един миг нерешително. Още не можеше да разбере. След като пое към къщата на баба Параскива, съмнението, че девојката е искала да се отърве от него, го лъхна като повей. И все пак мигновената радост бе оставила в душата му надеждата, за която отдавна жадуваше. И във ведрия сумрак той продължи пътя си край стоборите към къщичката с два бора, дето живееше лелята на момичето.

III

Мадалина знаеше, че скоро ще изгрее луната. Иначе щеше да се бои от тъмното по крайбрежната пътека под боровете. Спотаена в сянката до завоя на реката, тя почака малко, за да се увери, че господин Матейаш не я следи. Усмиваше се лукаво в тъмното и черните ѝ очи светеха като блясък на вълни. Сетне тръгна бързо, спусна се по урвата, излезе на самия бряг на Бистрица и пое през храстите. Щом навлезе под стряхата на иглолистния клонак, вече нищо не виждаше, сякаш вървеше със затворени очи. Сърцето ѝ заби силно.

Когато излезе на отвъдния край, сякаш се измъкна от тъмна пещера, като че ли навлезе в друга земя. Голямата червена луна изгриваше над горите сред теменужни пари; по Бистрица се проточи златистолюспеста пътека и забърза нагоре по течението между нея и луната. Изпод зъбера на една скала из един път се пробуди извор, сякаш беше дебнал скрит; нейните стъпки шляпаха ситно по бялата пътека. Една водна лястовица изцвърча остро два пъти и прехвъркна на другата страна, летейки над самата вода; тук Бистрица се разширяваше в просторен вир и почиваше безмълвно под надвисналите върби. Мадалина се спря. После изпищя кратко и веднага се засмя. Две ръце я бяха прегърнали отзад, през раменете, и тя усети зад лявото си ухо малките меки мустачки на Илие Бадишор.

— Ти ли си, Илие? Страшно се изплаших!

Момъкът се показва на светлото, по-висок от нея, с кръгла шапка на главата, с къса абичка на раменете, с брадва под мишница. Хвана я като пиленце с една ръка. Очите му заблестяха в дълбоките си кухни, когато я обръщаше към себе си, за да я целуне. Тя се дръпна и отметна глава назад. Сетне се успокои, сгуши се до рамото му и отново потръпна, усещайки късичките му меки мустачки...

Пред тях, огрян от луната, се намираще старият и тайнствен Валинашов вир. Той носеше името на един непознат момък от стари времена. За него вече никой нищо не си спомняше, но песента му се пееше по цялата планина. Много пъти и Мадалина беше пяла тая

песен по седенки заедно с другите моми. Точно на това място на речния бряг и тя видя един момък, както в старинната песен. Сега тя стоеше обгърната от неговата ръка и мислеше за любовта и злочестията от ония времена.

— Май закъснях, Илие! — продума тихо девойката.

— Какво е станало? — запита угрижено момъкът, усетил нещо по гласа ѝ.

— Нищо не е станало. Срегнах секретар-бирника. Ама се отървах от него. Изпратих го да си поприказва с леля ми.

Тя се засмя развеселена. После гласът ѝ отново се сниши:

— И вчера ме спря...

Момъкът не отговори. Тя го хвана през раменете и притисна чело до гърдите му.

— Много ме е страх, Илиеш. Дума, че щял да те прати войник.

— Кой? Секретарят ли?

— Да. Ама аз му рекох, че не може. Нали не може?

— Не може — колебливо отговори Бадишор. — Майка ми е вдовица.

— Така е. Той само за злини мисли. Когато го видя, ми иде да плюя и да бягам като от дявол. Замаял е глава на леля Параскива. И тя все ми додява, че тъй било, че инак било. Че щял да ме вземе с венчило, че щял да ме гледа като чорбаджийска щерка... Щял да ми направи рокли като гражданките и лачени чизми... Ама аз не слушам що ми дума тя — продължи Мадалина, като се галеше и плувналите ѝ в сълзи очи блестяха срещу момъка. — Мен ми е драг на сърцето Илие Бадишор...

Момъкът се наведе и я целуна по очите, по които трептяха цветя от сенки.

Девойката се засмя тихо. Сетне продължи угрижена:

— Тая моя леля може да ми погоди нещо. Да ме тормози, да ме бие и да ме насили да взема тоя грозник. Ама не смее. Защото живее и поминува от моята земя, останала ми от мама и тейко. Продава боровете от мое име. Аз се правя, че не виждам, само да ме остави на мира. Ама ти защо мълчиш и си така помръкнал? Кога тръгваш за Пятра? Нали пак ще ходиш?

— Отде знаеш?

— От никъде. Ей тъй на, разбирам и усещам. Днес те видях от баира, като връзваше трупите на сал.

— Не съм помръкнал за това, Мадалино. След една седмица ще се върна.

— Да се върнеш жив и здрав, Илиеш. Една седмица аз ще бъда жална. Поне да вали дъжд, че да не излизам от къщи!

Момъкът се усмихна. Тя го бутна по детски с глава.

— Ти се смееш. Не, не искам да вали, за да не бъде опасно за теб по реката. Когато се върнеш, аз ще знам и ще те чакам тук. Не се трови за други работи. Ще остарее горкият господин Матейаш от толкоз ходене и разпитване. Той с гражданята и тия, дето са плъпнали по планината, си кара живота. Да си подири някоя госпожица. Какво иска от мен? Аз съм проста. А на мен от една година, от Преображение, друг ми е на сърцето. Кажи ми, Илиеш, че и ти ме любиш.

Момъкът не знаеше какво да ѝ отговори. Галеше я като дете и чувствуваше, че ще умре от любов по нея.

Луната ги огряваше целите. Отдръпнаха се по на сянка под една върба на брега на реката. Върху огледалната повърхност на вира близо до тях се появи черната им двойна сянка, родена сякаш изведнъж от омаята на пущинака.

Нито едно листо не се поклащаше. Цялата долина мълчеше, чак до фантастичните мъгли на хребетите. Вирът изглеждаше вкаменен. Шепотът на девойката се чуваше до някое време, тя си спомняше как е започнала тяхната любов. Беше и приятно да говори така, сякаш пиленце писукаше под крилото на Бадишор.

Беше едно свенливо моменце преди година, когато боязливо, със сведени ресници и разтуптяно сърце се хвана за пръв път на хорото. Тогава под старите смърчове край кръчмата на Булбук в Поноара видя сред ергените Илие.

Носеше се врява от гласове и струни. Стопаните, омешани с жените, се черпеха с ракия по обичая на планинците; говореха разпалено, лютата им кръв кипеше; веселбите им бяха буйни, необуздани като отприщен ледоход. Жените, с пристегнати вълненици, със снежнобели рязани ризи, се усмихваха морно, драголюбно. Те бяха белолики, закичени с цветя и бисерни мъниста, с червисани бузи, с коварни като водите очи. Не бяха изнурени, изсъхнали робини като селянките от равнините. Израсли под сянката на иглолистния клонак и

сред бурите на планината, те живееха леко, работеха малко и смятаха, че живеят на тоя свят само заради красотата си и зарад любовта.

Когато Мадалина стигна там, сред тая суетня, леля й Параскива я побутна отзад да отиде при момите, а тя се отправи към другите стринки, които й махаха с пръстени канчета. Отвъд струпаните в кръг моми ергените играеха сами буйно, вихрено хоро. По обичая в тяхното село това беше нещо като надпреварване пред селото и пред момите. Там Мадалина видя Илие.

Той беше начело на хорото. Той го водеше гордо, не поглеждаше към никого. Играеше и се провикваше с особена страст. И тя знаеше думите на хорото:

*Хайде, момци, с мен в гората,
пътеката ми е добре позната.*

Но той изричаше думите със сладост, с драголюбие, което из един път отекна в сърцето й. И когато веднага след това започна игра по двойки, тя се отправи сама към него. Усмихна му се смело. Когато той я обхвана, тя първа му стисна ръката. Замаяна, щастлива, развълнувана и с лудо разтуптяно сърце, тя все пак успя да забележи свенливостта на момъка и изведнъж усети как гордостта и силата й растат. Кога беше глупаво моменце? Кога се превърна в прозорлива жена? Сякаш беше пепелявосива пъпка, която под блясъка на слънцето изведнъж се разпука и разцъфна в красив цвят.

Бадишор бе израсъл като кротък и разумен вдовишки син. Вървеше като улегнал човек, говореше спокойно. Но внезапно усети парлива сладост. И сега за него животът и страстта бяха едно и също нещо. Сериозна и дълбока, с малко приказки, неговата любов имаше нещо от потайността и мъгливостта на планината. За него Мадалина беше едно благо, което трябваше да защитава до прага на смъртта си. Той не изразяваше с думи съмненията си; на дребните тревоги, които Мадалина сипеше над него със смях, не отговаряше, но тя усещаше напрежението в него, четеше в душата му като в душа на дете, потръпваше от страх като пред някакво премеждие и го обичаше още повече най-вече зарад това.

Това странно чувство, че е господарка над Бадишор, но че е и дребна буболечка, която той може да смаже с пръст, девойката изпита за пръв път зимъска; и сега, докато се притискаше до гърдите му и тихичко говореше за други неща, тя си спомняше за това.

Беше на една сватба; под черните гори и по замръзналата Бистрица шарени шейни се нижеха сред жуженето на кобзите и пукота на пищовите. По звънливия леден мост между белите стени на Бистрица дребните коне теглеха шейните. От време на време на завоите върбите сипеха скреж по голите глави на момите. Тогава господин Матаяш, секретар-бирникът, който я беше настигнал с шейната си, я хвана с ръка в движение, като се смееше и шегуваше. Докато другите моми пищяха като изплашени от вълк, Мадалина се смееше; тя не се боеше от секретаря. Но като обърна очи и видя между шаферите Бадишор, който я гледаше изпод вежди като от дъното на пещера, сърцето ѝ се сви като просено зрънце, а после изведнъж порасна от безгранично задоволство...

— Илие — тихичко говореше девойката, като си спомняше това, — мен понякога ме е страх от теб...

— Нека да те е страх, Мадалина — отговори Бадишор, — защото аз само тебе имам. Аз си мисля така... Той е учен човек...

— За клетия господин секретар ли приказваш?

— Да. Той е учен човек; каквито злини има по света, той ги е изучил. Тука, в общината, той коли, той беси, прави каквото си знае. Какво разбират хората? Той казва, че така пише в книгите; и те се бъркат в кемера и дават. С кмета е едно, с попа е едно. Седнал е като ламя върху извора и все иска, все лапа. Капка вода не могат хората да вземат без даждие. Ама аз нямам никакво вземане-даване с него. Да прави, каквото ще. Моят път не се среща с неговия. Аз по Бистрица с трупите, той в общината с тефтерите си. Ама какво иска той от теб? Аз търпя, търпя, ама в мен се събира отрова. И накрая ще стане една!

— Илие, мирувай — решително рече момичето. — Нас никой не може да ни раздели.

— Добре, Мадалино, ще мирувам — кротко отвърна Бадишор. — Аз съм като Бистрица. Блъска ли я вятърът, размътва се. Мисля си: какво искат хората от нас? Иде ми ей тъй да стана див звяр, да те грабна и да те отведа в гората.

— Нека си приказват хората, Илие. Нека леля Параскива ме гълчи от заран до вечер... Пита ме къде отивам — аз ѝ думам, че отивам за ягоди. „Ама сега няма ягоди, мари!“ — „Аз намерих, лельо Параскиво! Сладки са и много ми харесват!“ Няма какво да ми стори, Илиеш!

Момъкът я прегърна и притисна до себе си, удивен от думите ѝ.

— Да не забравиш, Илиеш, да ми донесеш от Пятра мерджанено герданче...

Със ситен смях тя се въртеше в ръцете му, гъвкава и жилава като струна.

Късно излязоха от сянката. Пълната луна ги огря. Вървяха като през призрачни мъгли, като през царство на безмълвието. Не съзнаваха, че тази нощ беше настъпила само за тях. Почти не я забелязваха, прегърнати и затворени в любовта си като в мида. След време девойката трепна от фантастичния смях на улулицата. Птицата прелетя през светлината като през сребърен пух, размахвайки безшумно криле. После някаква риба изпляска силно в дълбочината на реката, разпръсквайки звезди и строшени огледала по повърхността. Когато навлязоха под черните клонаци, вирът изглеждаше тържествен и тъжен под лунната светлина.

IV

Господин Матяш Зелника беше измъчван от най-различни мисли и намерения. В главата му бушуваше буря. И когато стоеше в общината и се занимаваше с книжа, дела и хора, и когато обикаляше из селото, и когато почиваше в механата на Лейбука Лайзер сред приятелите си, той все мислеше за своята мъка и кроеше планове.

И навремени последиците от мислите му се виждаха.

Един следобед Гъцу, данъчният, отиде у стрина Ирина, майката на Илие Бадишор. След като стопанката излезе със запретнати поли и умири кучетата, господин данъчният започна да оглежда стопанството, отброи две телета, две кончета, попита какви постелки има в къщата и си направи сметката наум, като гледаше настрани.

— Ама какво има? Какво броиш бе, какво смяташ?!... — извика уплашена вдовицата и оправи ръченика на главата си.

— Гос'ин секретар-бирникът ме изпрати — рече Гъцу. — Не сте дали парите за даждието.

— Леле-мале, платихме бре, човек, как да не сме платили. Нали баш на теб платих.

— На мен ли? Не си спомням. Имаш ли китанца от мен?

— Имам. И синът ми си беше дома. Ти я даде на него. И аз я прибрах зад иконата. Имам я.

— Тогава добре. Ама гос'ин секретар-бирникът мислеше, че не искате да дадете пари за царщината. Синът ти аскер не ходи, даждие не плаща... Да върви в съдилището, там да дава сметка...

— Какво съдилище бе? — кресна жената и загледа с втренчени, ококорени очи службаша.

Гъцу потърка усмихнат острия си нос, придръпна изкривилата се към ухото му мазна връзка и се закашля тихо:

— Не знам, стрино Ирино. Да дава сметка. Той какво прави? Седи на брега на блатото и държи за пояса унуката на Параскива... Такъв ерген като него, същински бор, да върви аскер, да си изпълни дълга, да си спечели правата! Даже гос'ин секретар-бирникът дума:

„Защо не гледа стопанството на майка си? Да си бъде ерген на място, да остави на мира щерките на хората и никой няма да го закача за нищо...“

— Ама не е той виновен бе, човек! — избухна ядно стопанката. — Момата върви подире му, ама аз съм решила да я пресрещна и да я питам какво иска от момчето ми...

Тя изведнъж се успокои, усмихна се лукаво и погледна вторачено в язовските очи на данъчния агент.

— Колкото до мене — заговори тя с тайнствен, принизен глас, — на мен ще ми е по-драго да видя доволен клетия господин Матейаш...

— Кой да е доволен, кой Матейаш? — запита Гъцу, като гледаше накриво встрани.

— Я недей тъй! Виждам аз накъде бие работата. Исканте да сплашите една клета проста жена. Гаче на мен ми трябва беля? Да ми вземат на мен силата от къщи и да остана саминка. Нямам аз още син за женене. Ще сторя всичко, господин Гъцу, и ще я махна от пътя му... А ти кажи на господин бирника, че парите за даждието сме платили, щом не може да спи спокойно по тая причина.

И с тоя отговор Гъцу се отправи по пътеката към общината, като поглаждаше навремени острия си нос и оправяше връзката на дългата си, тънка шия.

Друг ден той по ранина отиде при леля Параскива и завари Мадалина да хвърля зърно на пъстрите и качулати кокошки и да приказва с тях.

— Добро утро, моме Мадалино — поздрави той.

— Дал бог добро, гос'ин Гъцу, какъв вятър те носи към нас?

— Никакъв вятър. Минавах отгук и рекох да видя дали стрина Параскива си е дома.

— Дома е! — И момичето завика с напевен глас: — Лельо, лельо! Излез, че ти носят хабер от господня секретар-бирника!

Носът на господин Гъцу почервения. Изумен от такава дързост, той остави на мира връзката си до ухото като нещо непотребно и мъртво и загледа оглупял леля Параскива, която се бе показала на пруста с ръце на хълбоците и гледаше озадачена ту него, ту момичето.

— Виждам, че сега нямаш време — успя най-послед да измънка агентът. — Ще мина друг път. Или пък ще се видим в неделя в кръчмата.

— Харно, господин Гъцу... — прошепна стрина Параскива, сетне скръсти на гърди късите си, дебели ръце и се загледа продължително в Мадалина като в чуден звяр.

— Ама що за дявол му рече, мари, а?

— Нищо не съм му рекла, лельо Параскиво. Какво знам аз? Аз съм едно просто момиче.

— Тъй е, тъй е — потвърди старицата, като завря брада в пазвата си. — Ако си послушна, ще сториш тъй, както аз те уча...

Момичето се обърна към кокошките с лукава усмивка и с очи, забулени от спомените за нощите край Валинашов вир. Старата махна с ръка, като че ли девойката се бе отдалечила, изчезнала и тя вече няма с кого да говори. И влезе в къщи при своя разбой.

Един следобед Въртоглавката и Шугавата маца, пристигнали първи на обичайната си среща, едва бяха седнали на столовете в сянката на механата, и Петря Царка се показа зад тях. Поздрави ги, като ги гледаше с беззастенчиви си очи, и се отправи към еврейна.

Лейбука го следеше внимателно с поглед... Направи му място да мине и влезе подире му. Седнали отвън веднага чуха заядливи глас на Петря. Искаше да пие. След известно време механджията се показа пак на прага и се облегна на вратата. Но с крайчеца на окото си наблюдаваше седналия вътре. Секретар-бирникът и инженерът отпиваха бавно виното от чашките си и гледаха зеленикавото небе в далечината.

Петря изведнъж си проправи място с лакти край Лейбука. Погледът му беше мътен, той сякаш бе взел някакво решение.

Спря се пред двамата приятели.

— Какво има, Петря? — запита секретар-бирникът.

— Какво да има, господин секретар-бирник? Аз искам да ти дам едно прошение...

— Какво прошение? Кажи!

— Ам'че, ето що е! Аз, дето се вика, съм работен човек. От заран до вечер блъскам с тая брадва боровете. Друга грижа нямам. Ама сега гледам, че господин началникът не ми дава мира.

— Кой началник?

— Господин старшият на жандармите, Алеку Дешка... Съкълдисва ме да му кажа всичко, каквото знам за оная работа с касиера от гатера, дето някой го нападнал през нощта да му вземе парите.

— Добре де, но това е приключена работа. Нищо не може да се разкрие.

— Нищо не може да се разкрие, господин Матаяш. Точно тъй, както думаш ти. Ама знам ли какво му е скимнало на господин началника, та пак почна да издирва. Казва, че дошъл някакъв свидетел...

Лейбука изглеждаше да дреме на прага, но очите му бяха много будни и бдителни. Като гледаше високото тяло и дивата външност на Царка, погледът му се изостряше и в него просветваше особено прозрение.

— Мисля си, господин Матаяш, какъв може да е тоя свидетел и защо господин старшият ме съкълдисва... Рекох си, господин Матаяш, да ме вземеш пак под крилото си...

Царка беше пиан. Беше пил ракия край тезгяха в механата, но знаеше какво говори и какво иска и гледаше втренчено секретар-бирника.

— Знам ли аз какъв ще я тоя свидетел? — усмихна се секретар-бирникът. — Няма нищо бре, Петря, иди си спокоен. Аз ще говоря с Алеку Дешка и ще видя какво е. Ти няма от какво да се боиш: в нищо не си виновен.

— Тъй думам и аз, господин Матаяш. В нищо не съм виновен.

По лицето на Лейбука пробягна тънка усмивка.

— Трудно се открива истината... — обади се инженерът, като сипваше вино в чашите. — Било е тъмно и наблизно не е имало никой.

— Крадецът е имал и маска — забеляза тихо евреинът. — Никой вече не може да го открие...

— Какъв свидетел може да се е явил? — заговори отново секретар-бирникът със смях и загледа втренчено механджията. — Такъв свидетел само с предположения може да бъде и Лайзер.

— Може, но аз не съм свидетел!... — бързо и енергично се защити Лейбука.

Господин Зелника продължи:

— С предположение може да дойде и някой като Илие Бадишор, който обикаля нощем да търси имане по брега на Бистрица.

— Съвсем вярно! — извика Шугавата маца и гръмко се разсмя. — Обикаля да търси имане. Само той може да знае какви зверове бродят нощем по пътеките.

Петря Царка се усмихна с цяла уста, очите му блеснаха.

— Така е, гос'ин Матяш. И той може да е... Сега аз мисля, че той ще да е... Аз имам с него стара разпра зарад една мома... И сега той ми копае гроб като душманин... и ме одумва... Ще науча аз дали е той, господин Матяш...

Дървосекачът разтърси глава, сякаш бе получил пълно потвърждение и се бе спрял на някакво решение. После влезе пак в механата, повличайки подире си евреина.

След няколко дни, беше неделя, под боровете на Булбук се изви голямо хоро. Хорото беше най-вече за младите. Повечето селяни пиеха и хвалеха питиетата на стария Булбук. Там бяха и работниците от всички склонове на планината, и италианците от шосето на Шугавата маца, и едни немци, машинисти от дъскорезницата; а дядо Павалаке Булбук, едър и плещест, с изхвъркнал напред изпод пешовете на кожуха корем, червендалест, с бели мустаци, се суетеше насам-натам нареждаше пръстените канчета и закачаше жените. Сред тая гълчава едва се чуваха слабите плачевни звуци на цигулките. Но момците чуваха достатъчно, за да играят своето хоро. Играеха буйни, омаяни, с горящи очи. Момите изглеждаха по-сдържани и докосваха по-кротко земята с чизмите си с жълти подковки на токовете.

По едно време Петря Царка се надигна от мястото си и леко залитайки, отиде да играе. Спря се с нерешителна усмивка, загледан в двойките, които подскачаха и се въртяха в една игра, която се нарича къръшел. Най-напред му се стори, че всички се въртят като в мъгла. После различи Бадишор и Мадалина. Той бе станал от мястото си с определена мисъл. Знаеше, че момичето е там, че там трябва да бъде и момъкът. Бе оставил пръстеното си канче недопито; бе излязъл вън, настроен за кавга и с намерението да стори нещо за приятелството си със секретар-бирника...

Край хорото неочаквано се показва и господин Матяш Зелника. Момите започнаха да се побутват с лакти и да си шепнат със смях една друга на ухото: „Въртоглавката! Въртоглавката!“ Сетне запротягаха

шии и затърсиха Мадалина. Като видя секретар-бирника, Царка се реши.

С крива усмивка той мина напред, удари с рамо една подир друга две двойки, спря се и сложи тежката си ръка върху ръката на Мадалина. И момъкът, и девойката се спряха. Това беше знак, че друг момък кани момичето. Но щом видя Петря Царка, Бадишор дръпна момичето към себе си. В тоя момент съзря и секретар-бирника.

— Какво искаш? — извика той, като загледа изведнъж яростно дървосекача. — Ти нямаш място сред ергените.

Царка изръмжа:

— Мерак ми е да играя с тази мома! Ще платя и на свирачите! Ще почерпя и ергените!

Играта спря. Един ерген хвана цигулката и звуците секнаха като задушени. Мадалина дръпна Бадишор настрана.

— Секретар-бирикът те е изпратил, а! — изрева Илие и прониза с поглед Зелника.

Царка издаде глава напред и се засили. Няколко момичета изпищяха уплашено. Мадалина се сви встрани, бутната от левицата на момъка. С десницата си Илие хвана Царка за врата, спря го и го наведе — в това време ергените се втурнаха към тях да ги разтърват...

Петря сумтеше задъхан настрана, държан от жилестите ръце на момците, и само главата му яростно се мятеше нагоре.

— Ще видиш ти, вдовишки сине, ще се срещнем ние на друго място!

Надменно изправен в тесните си дрехи и придавайки си вид на оскърбен, господин Матяш си пробиваше път през струпаните хора, които се люшкаха на вълни и питаше:

— Какво става? Кой смее да говори за мен?

Илие го измери с омраза от главата до петите. Секретарят се престори, че не го вижда. Сега разбираше, че няма какво да прави тук. Видя Мадалина.

— Какво има, Мадалина? Какво се е случило?

— Дойде тоя вълк и ни разтури хорото! — бързо отговори момичето, а другите моми скупчиха глави и сподавено се закискаха.

Господин Матяш извади часовника си с верижка и погледна колко е часът, после изтупа панталоните си с волската жила; чувствуваше се като в гнездо на оси.

— Да отиде някой да повика Алеку Дешка! — реши той важно, със суров глас и с тежки стъпки излезе от кръга на селяните.

V

Господин „началникът“ направи малко разследване, възстанови реда и спокойствието и сега се отправяше със спокойна крачка нагоре, като подрънкваше със сабята си по каменистата пътека. Господин началникът Алеку Дешка беше човек с дребно тяло, но добре сложен, с широко русоляво късаво лице. Това набръчкано лице, което сякаш винаги се смееше, му бе спечелило прякора „Старата кадъна“. Господин старши стражарят наистина имаше лице на весела стара кадъна. Ала очите му не бяха нито весели, нито женски. Бяха сиви, със стоманен блясък и пробиваха като свредел хорските души и предметите.

Господин старшият си имаше свое схващане за хората. Въртеше ги и тъй, и инак, мереше ги, теглеше ги и не даваше пукната пара за тях. Имаше си свое схващане и за службата, която изпълняваше. Беше човек, който бе прочел в живота си няколко книги и смяташе, че изпълнява дълга си към царщината като истински човек на изкуството. Когато имаше „разследване“, той никога не биеше човека, не го измъчваше. Като часовникар го разглобяваше на части и винтове, въртеше го, разглеждаше го от всички страни и спокойно изплиташе становището си...

Замислен и сега както всякога, Дешка изкачи пътя към механата. Беше през една студена късна лятна привечер и Лейбука, настръхнал, вдигаше дървените кепенци на дюкяна си. Като зърна жандарина, еврейният се усмихна развеселен и го поздрави по войнишки.

— Добър вечер, господин Алеку. Добре правиш, че наминаваш към нас. Мойта жена е спокойна само когато дойдеш насам.

— Така ли? Тогава иди й кажи, че съм тук и я помоли да ми направи едно кафенце с каймак. Аз имам турска жилка, господин Лейбука. Обичам кафето.

— И аз го обичам, господин Алеку, макар че нямам турска жилка. Ще й кажа да направи две...

Алеку Дешка седна на един стол между боровете. Лейбука влезе в къщичката си от греди, за да занесе на жена си добрата вест, после се върна, като потриваше ръце.

— Една чашка ром нали върви с кафето, господин Алеку?

— Върви, ако ми бъдеш дружина. Аз съм за правдата, господин Лейбука.

— Зная, зная — отговори евреинът с тих смях. — Познавам те аз, господин Алеку. Ти си рядък човек за тоя край. Кой те доведе тука, господин Алеку?

— Кой ме е довел ли? — отговори жандаринът. — Никой не ме е довел. Сам дойдох. Аз не се плаша от службата, където и да е тя. Аз и в пустинята живявам, господин Лейбука. Аз съм малко философ. Като нямам какво да правя, размишлявам защо бог е сътворил човека. Мъча се да открия без свидетели и без доказателства кой нападна касиера от гатера. Спра око на един човек и мога да зная коя нощ той ще се опита да отиде на гости на господин Лейбука...

Ереинът подскочи:

— Не говори така, господин Алеку. Ето иде жена ми... Тя се плаши от всяко нещо.

Госпожа Естер се ръкува с господин Алеку и седна с пъшкане на един стол.

— Трудно се живее тук — каза тя с тъжна усмивка, — само тревоги и ядове. Понякога по цяла нощ не мигвам...

Жандармът се обърна към механджията и се засмя:

— Тогава аз тебе да попитам, господин Лейбука, какво търсиш тука...

Ереинът въздъхна:

— Кой не иска да спечели къшей хляб?

— Така е... — съгласи се със снижен глас представителят на властта.

Известно време мълчаха. В селото светлините припламваха една подир друга. На един склон в планината трепна огън като око на пустошта. Еврейката потръпна, загъна шията си с вълнения шал и си влезе в къщи.

— Какво казваше преди малко, господин Алеку? — боязливо запита Лейбука.

— Аха, не си забравил. Казах, че аз зная кой е нападнал маскиран касиера.

— Може би зная и аз, господин Алеку. Аз мисля, че и господин Матейаш знае.

— Може — тихо изрече жандармът, щракна огнилото и си запали цигара. — Ами че тоя, който е свършил тая работа, аз отдалеч го следя с поглед. Той дори не знае. Той иска да дойде някоя нощ тук, да изкърти един кепенец и да поразрови из чекмеджето на твоя тезгях!

Евреинът мълчеше.

— Аз познавам хората — продължи със смях Алеку Дешка. — Надникнал съм в душата му и зная, че така ще направи... Щом дойде, и ще зная кой е бил.

— Господин Алеку — тихо промълви Лейбука, — по-добре да не идва.

— Разбира се, че е по-добре да не идва. Когато той откачи кепенеца и разбие чекмеджето на тезгяха, ти ще скочиш с разчорлена коса и със свещ в ръка и ще се развикаш. Тогава той както си е разгорещен, може да те халоса с брадвата по главата. Това не бива да стане. Затова по-добре да го повикам при мене да го разпитам за други работи и той ще си мирува. Гласи се да го стори, ала не смее...

Алеку Дешка пушеше и с охота сърбаше кафето си в мрака.

— Хубаво кафе — рече той. — Такова съм пил само в Яш у едни арменци.

Евреинът пак въздъхна.

— Тук живеем, господин Лейбука, сред много зли хора... Тука те са съседни със зверовете в гората. Нахвърлят се един върху друг, хапят и мушкат с рога. Днес щяха да се избият.

— Кои, господин Алеку?

— Петря Царка се нахвърли върху Бадишор!

— Значи, пак той.

— Да. Сега има и тая беля на главата си. Още една причина, за да отложи посещението си при теб. Нашият секретар-бирник, господин Лейбука, е учен човек; носи същите дрехи като нас, ама душата му е като на див звяр. От една година задиря една мома и сега го е обхванала някаква лудост. Аз мълча, ама всичко виждам. Сложил е Царка на топа на устата. Сетне той ще си умие ръцете. Нито чул, нито видял.

— Как така ще си умие ръцете? Ама защо да си умие ръцете, господин Алеку?

— Така. Мислиш, че не знам как ще се свърши тая работа ли? Знам, като да съм господ. Планината е висока. Бистрица е дълбока. Някой ден жените ще оплакват Илие Бадишор...

Евреинът се изправи разтревожен.

— Не може да бъде! Не може да бъде, господин Алеку! — извика той развълнуван. — Ти си чуден човек и всякога така ме плашиш. Ала не си лош човек. Ти можеш да направиш нещо, да попречиш...

— Не, господин Лейбука, не мога да сторя нищо — бавно отвърна Алеку Дешка. — Страстите на тукашните хора са като вятъра и водата: никой не може да ги спре... Така е, господин Лейбука... После, ти виждаш ли какво прави нашият секретар-бирник? Праца хабер на майката на момъка; стои на приказка с баба Параскива, пресреща момичето; един ден с цяло гърло говореше тук, в гостилницата, за страстта си; из оня ден пак говореше за това с Царка, нали така беше?

— Така е. Говореше.

— И после, господин Лейбука, ти не виждаш ли сам накъде вървят работите? Аз, като знам кой е Царка, като знам, че той е замесен във всичко и като го гледам как днес иска да хапе като вълк, знам какво ще стане. Но какво мога да сторя? Мога ли да вървя подире им? Не мога. Оставям ги на бога. Тук човекът, водата, вятърът и дивият звяр са еднакви, господин Лейбука. Можеш да донесеш чашките с рома, ако обичаш.

— Веднага. Ама аз не вярвам, господин Алеку. На теб ти е драго да идваш вечер тук и да ми приказваш такива работи. На мен ми е приятно, че идваш. Ти си властта и аз се чувствавам добре с теб, макар че ме хвърляш в страх. Аз не вярвам да се случи така, както ти казваш.

— Добре, недей вярва. Ти си градски човек. Когато в града убият човек, всички се ужасяват, блъскат си главата. Тук животът на човека е като полско цвете, господин Лейбука, както пише в псалтира. Един ден в Бистрица ще стане голяма беля и този ден не е далеч, господин Лейбука...

Евреинът стоеше сгушен, настръхнал на мястото си, а лицето на Алеку Дешка като лице на стара кадъна се бърчеше в мълчалив чудноват смях.

VI

Старата кадъна имаше право. Трябваше да се случи нещо. От своя пост до общината, до стълба с избелялото от дъждове знаме, господин Алеку Дешка виждаше всичко, каквото ставаше по долината и по пътеките, и го отбелязваше в съзнанието си под застиналата усмивка на лицето си. Неговият сив поглед сякаш минаваше и през стените. Той можеше да каже, че присъствува на разговорите между Петря Царка и господин Матяш. Защото от няколко дни дървосекачът редовно по здрач изкачваше пътя към къщичката на секретар-бирника със своята скоклива походка и с брадва в ръка.

Господин Алеку пушеше, възседнал стола си, скръстил ръце върху облегалото и подпрял брада върху ръцете. Димът на цигарата се виеше и мятеше като живо същество във ведрината на тези ранни есенни дни. Той виждаше и отец Сновалото да кръстосва неуморно ту по някоя пътека, ту на завоя на някой сокак.

Бе се събудил и отец Костаке и сега обикаляше да нарежда работите, както на него му сече главата и както му отърва. Преди всичко той беше приятел със секретар-бирника. Пред портата на стрина Ирина той плесна с ръце и се учуди:

— Стрино Ирино, как можеш ти, такава вредна жена и добра къщовница, окаяна вдовица, да търпиш такова нещо: да подведат сина ти и да го съсипват.

— Тъй е, отче Костаке, целувам ти ръка... Видиш ли какви са лоши хората днес! Една проклета мома, колкото една котка, се е заловила с Илие и не го оставя на мира. Хем ходих при Параскева и й казах. Ама и на нея, горката, не й е лесно... Оплака ми се, че не може да опазти тази дяволица, както не можеш опази едно стадо зайци... Като видях отче, каква е работата, пресрещнах момата, подхванах я откъсо и я питам: „Слушай, моме, защо не ми оставиш сина на мира?...“

— Тъй-тъй... И тя какво рече?

— За бога, отче, като ти кажа, няма да ми повярваш... Тя нищо не каза. Само ме загледа. Сетне се приближи с наведена глава и ми целуна ръка... „Стрино Ирино — дума, — някой ден Илиеш ще ме открадне и ще ме доведе при теб в къщи... Не ме съди и не ме кори, че и ти си била като мене. Аз на Илиеш не му искам злото...“ Така ми рече, отче... Какво мога да ѝ сторя? Аз, право да ти кажа, отче, загледах я със сълзи в очите, така ми падна на сърцето...

— Виждам аз, виждам — отвърна подигравателно отец Костаке. — Спомнила си си за младините. Знам аз...

— Е, отче, младост, какво да сториш... — рече вдовицата с въздишка.

Потрепвайки бързо и развявайки полите на расото си, отец Костаке изникна на друга улица, пред друга порта. И Алеку Дешка го видя да стои дълго време, подпрян на един стар боров стълб под стряхата на портата и да ръкомаха към баба Параскива, която го слушаше със запретнати ръкави и скръстени ръце.

Но Дешка виждаше и секретар-бирника да кръстосва припряно в здрача и да пресреща девойката. Цяло село го виждаше. След унижението, което преживя пред кръчмата на Булбук, сега като че ли не можеше вече да се спре. Девойката се връщаше с други моми от планината с кравите, когато залезът багреше с пурпур скалите. А той биваше там на пътя им, потупвайки панталоните си с волската жила. Навремени се спираше и сякаш се вслушваше в песента на хлопатарите; и само към едно място гледаше. „Гледа пъпа на дявола...“ — шепнеха си момите и се кискаха сподавено.

Веднъж той решително спря Мадалина. Обърна се сопнато към другите моми:

— Какво стоите? Вървете си гледайте работата! Слушай, Мадалино — рече той на девойката, като я гледаше втренчено и мрачно, — аз искам още веднъж да те попитам: завинаги ли си се вrekла на другия, към мен вече няма ли да се върнеш? Отговори ми...

— Господин Матаяш, аз нямам какво да ти отговоря... — спокойно отвърна Мадалина.

— Слушай, Мадалина. Ти не виждаш ли, че на всичко вече е дошъл краят? В кръчмата той ми се опери пред хората. Отсега нататък аз няма да имам мира, докато не го премахна от пътя си. Решил съм вече и съм се заклел...

— Господин Матаяш, не мислиш ли, че ще сториш грях? — рече девойката и го погледна бързо.

— Не.

— Добре де, ама той с нищо не ти е длъжен. Никому зло не е сторил. В нищо не можеш го обвини. Какво можеш да му сториш?

— Остави го, Мадалина. Толкова ти казвам аз. Инак ти ще отговаряш пред бога!...

Алеку Дешка видя Матаяш Зелника да се отправя след това с едри крачки към гостилницата. „Ще говоря с чифутина — помисли си той. — Сега отива да пие. Пие, за да се насъска и да вземе някакво решение.“

С неподвижната маска на застиналата си усмивка жандармът стана от стола си, запали си друга цигара и бавно пое надолу, като подрънкваше със сабята си. Отби се в една уличка и се спря пред портата на стрина Ирина. Старицата доеше кравата. Момъкът излезе изпод сянката на пруста и се приближи до Алеку Дешка.

— Излез от двора и ела с мене донякъде... — рече жандармът.

Момъкът го погледна внимателно и тревожно... Когато го настигна и тръгна с него, Дешка го потупа по рамото с лявата си ръка:

— Не бой се, момко, аз в нищо не те обвинявам. Ти си свестен човек. Ала исках да те питам едно нещо.

— Питай ме, господин старши, и аз ще ти кажа — бързо му отговори Илие.

— Така, много добре, виждам, че ме знаеш какъв човек съм. Аз не тормозя и не давам рушвет. Аз съм справедлив човек, Илие, и ако се бях опопил, можех да стана игумен или митрополит. Гледам аз, момко, какво става около мен и всичко виждам и разбирам. А бре, аз отдавна зная, че ти и Мадалина сте си дали дума. Аз не се меся в любовта на младите... Господ е дал любовта на човека, за да го накара да позабрави малко старостта и смъртта. Ама ти, Илие, знаеш ли, че Матаяш Зелника те мрази и преследва?

— Знам, господин старши, ама аз от него не се боя.

— Добре, добре, знам, че не се боиш. Но той може да бъде посилен, ако има другар. Може някой в тъмното да скочи върху теб. Може върху теб да се строполи някой голям камък от планината. Ей, момко, внимавай. Така смятам аз, че трябва да внимаваш...

Като се ухили странно, Старата кадъна потупа пак момъка по рамото. После пое бавничко, с олюляваща се походка към гостилницата, а момъкът, останал неподвижно на мястото си, чуваше все по-слабо и по-далеч звънтенето на сабята му.

Бадишор се отърси от мислите и направи няколко крачки към Бистрица. Но се сети за думите на Дешка и поклати глава с усмивка. Върна се с големи крачки у дома си, влезе крадешком в трема и потърси в нишата брадвата си. Метна бегом на раменете си кожуха и отговори от портата на майка си, която питаше от къщи кой е. И в синкавия здрач пое по равната пътека към Валинашов вир, където го чакаше неговата Мадалина...

VII

Три дни по-късно през нощта срещу Богородица по долината на Биситрица падна слана, подобна на стрито стъкло, а на разсъмване закъснелият сърп на месечината позлати скатовете, върбите и струпаните от пороищата камънаци. Зорницата се показва над планината върху сива ивица от облак. Тропане по вратата и човешки глас пробуди господин Матаяш Зелника от тежкия му сън.

— Аз съм, господин секретар-бирник — викаше отвън Петря Царка. — Отвори!

Зелника беше още замаян от съня. Светлината на месечината нахлуваше през прозореца като дим. Зорницата сякаш го гледаше с едно око и премигваше с ресници от лъчи.

— Отвори, господин Матаяш!

— Какво има? Какво викаш така? — запита секретар-бирникът и дръпна резето.

Дървосекачът влезе в стаята със смях; Зелника усети силна миризма на ракия и тютюн.

— Какво има бе, човек? От кръчмата ли идваш?

— Ами да! Идвам от Булбук. Ама идвам с голяма вест, господин Матаяш. Облечи се и да тръгваме веднага. Сега вече няма да ни избяга, господин Матаяш. Отдавна му имам аз зъб; сега ми падна в ръцете.

— За Бадишор ли говориш?

— Ами че за кого? За баба ми ли? Снощи в кръчмата дойде надзирателят на чифлика. Един чифутин, даже не зная как се казва. Търси дървар да му смъкне още днес, на Света Богородица, двадесет трупи от устието на Бараз. Утре трябвало веднага да ги спуща към Пятра. Техните работи не търпят бавене. Те работят с часовник в ръка... Ама хората, разбира се, всички отказаха. Утре, по-точно днес, е празник и ден за почивка. Ще отиде човек до кръчмата да се почерпи като всеки християнин... Аз самият не исках да се залавям с тая работа...

— Чакай бре, Петря, чакай — прекъсна го Матяш. — Какво общо има тук Бадишор?

— Ама като не искаш да ме чуеш докрай, господин Матяш... Да видиш. Чифутинът си отиде. Ние си стоим, пийваме си юзчето с ракия, разправяме си дертовете... По едно време иде Тимофте и казва, че се намерил човек да смъкне трупите от устието на Бараз. Кой? Илие Бадишор. Той е по-алчен за пари от другите. На него не му трябва кръчма и веселба. Ако му дадядл добра цена, щял да докара трупите. И Тимофте дума, че дори тръгнал!

Секретар-бирникът се развълнува, заразен от въодушевлението на дървосекача, и почна да се облича.

— Сега му е времето, господин Матяш... — продължи Царка да се рови в душата му. — Празничен ден е, в планината и по реката не работи никой... Той тръгна сам. Ако се блъсне в някоя скала, значи, че го е наказал господ, задето работи в празник...

На лунната светлина устата на Царка се разтегна в мрачно хилене. Той се олюляваше леко и почукваше челото си с пръст, удивен сам от собствения си план.

— Хайде, господин Матяш. Недей стоя. Ще вземем коне... След като се изпълни божието наказание, господин Матяш, ние бързо ще се върнем в къщи... Ще поприказваме с хората, ще се отбием в кръчмата и ще се чудим и маем и ние, като научим, че момъкът е отишъл да търси баща си на дъното на блатото...

От няколко мига Зелника вече не можеше да се владее. Дърпаше дрехите си като трескав. Всичката отрова, събирана месеци наред в него, нараснала напоследък от отчаянието и унижението, се разбушува, замъгли и затъмни разсъдъка му. Той се хвърли към дърваря, хвана го за гушата и изстена сподавено:

— Мълчи бе! Мълчи бе! Да не те чуе някой! Никой ли не те видя, като влезе тук?

— Никой не ме е видял, господин Матяш, не бери грижа! Аз съм стара лисица...

Развеселен от тази шега, Петря Царка се тупна по окачената на хълбока му вулия.

— Взех със себе си и малко сила. Едно шише ракия. Сега съм толкова юначен, както кога съм бил на лов...

С резки движения секретар-бирникът навлече палтото си и побутна с рамо дърваря:

— Какво стоиш? Хайде да вървим!

— Да вървим. Защо не? Ами коне има ли?

— Има. Ще намерим край гората. Смятам, че друго не трябва да вземаме.

— Няма, господин Матейш, как може толкова нещо! Ние нищо няма да пипаме. Бистрица ще му види сметката.

— Така е — измърмори секретар-бирникът. Усети, че потреперва от студ. Настръхнал, излезе навън, завъртя два пъти ключа в бравата и въздъхна дълбоко, сякаш бе смъкнал от раменете си тежък товар. Пое бързо нагоре. Знаеше, че непременно трябва да стигнат устието на Бараз. Предчувствуваше, че на днешния ден непременно трябваше да се случи нещо голямо, нещо, което той не можеше вече да спре. И едва след това може би за него щеше да настъпи успокоение и един миг на радост, която с толкова настървение бе желал.

Когато, възседнали неуседналите коне, стигнаха до Ватуйов превал, за да минат отвъд, в урвата на Бараз, слънцето изгряваше, забулено с леки мъгли. Дълбока тишина владееше над горите и неподвижните талази на планината. Вляво от урвите, откъм Сихастрие, се разнесе сладко треперливо тракане на клепало; после зазвъняха камбани. Двамата другари се спряха за миг, за да разгледат блатото долу в урвата, над което се плъзгаха завеси от осветени мъгли...

На отвъдната страна по камениста пътека яздеше по мъжки една планинка, загъната в кожух. Върволица от малки кончета, натоварени с пълни с царевица дисаги, вървяха с наведени глави, завързани едното за опашката на другото; те идваха откъм градищата на полето и отиваха в едно планинско село.

Господин Матейш и Петря Царка минаха превала и навлязоха в долината на Бараз. В едно притулено кътче на гората слязоха от конете. До устието на потока им оставаше малко. Мястото беше уединено и те се надяваха, че ще бъдат сами с момъка сред реката. Царка извади тумбестото шише и го подаде на секретар-бирника. Зелника най-напред го блъсна с опакото на ръката си и го отстрани. После се раздума, грабна го, поднесе го към устата си и продължително пи. Царка се смееше и стоеше, протегнал ръка като лапа на хищник.

— Добре де! Ама остави и на мен, господин Матяш. Това на мен ми е илачът.

Господин Матяш намери шегата за много уместна и му върна шишето, като се смееше и той с пламнали, блестящи очи.

Вървяха решително между отсечените борове и внимателно гледаха към дъсчената постройка на дъскорезницата. Там беше тихо, не се чувствуваше никакво движение. Вдясно от тях заприщеният Бараз образуваше широко езеро, в което бяха струпани белите трупи на обелените борове: дънери и стебла.

Тук водите на потока, събрани и спокойни в яза, очакваха часа, когато ще се влеят в намалялата от сушата Бистрица и ще подкарат побързо и по-добре свързаните на салове трупи към долините. Мястото беше самотно и тихо. Под зелената бляскава повърхност на яза от време на време се стрелкаха пъстърви като сребърни шишове за плетене.

— Няма го — рече Матяш Зелника и смръщи вежди. — Още ли не е стигнал?

— Сигнал е... — отговори Царка, като се промъкваше по ставилото — ама ние сме дошли май късно. Салът от трупите трябва да е бил от тая страна, в Бистрица. Сега го няма. Преди малко го е отвързал и е заминал...

Секретар-бирникът хапеше мустака си. Обърна мрачни очи към Царка:

— Тогава какво ще правим?

— Хм! Какво ще правим ли? За всяко нещо има цяр, господин Матяш! С мен няма да пропаднеш. По пътя аз си помислих, че може да не го сварим тук. Знаех, че в яза има малки салове, донесени от потока и още неразвързани. Ето ги, можеш да ги видиш и ти. Ще пуснем водата, ще навлезем със сала в Бистрица и водата от яза ще ни закара като жребец право при него... Ще го нападнем откъм гърба...

Жестоко огънче проблесна в очите на Зелника. Обърна се към Царка, хвана го през раменете и го тласна напред. Изрече единаединствена дума:

— Хайде!

Петря извади бързо брадвата си изпод кожуха и се ухили доволно. Минаха и двамата на ставилото и със свързаните на веригите скрипци вдигнаха преградата на водата. Язът изведнъж се изтръгна от

зеленото си спокойствие, трепна незабелязано и се втурна към Бистрица. С рев на буря се сгромоляса първата вълна. Двамата другари, качили се бързо на един лек сал от греди, минаха край укрепителните стълбове и подхванати от кипналите води, навлязоха в широкото корито на реката. Грабнати от бързите въртопи, те се понесоха надолу. Пред тях сякаш препускаха вихрени коне, които се плъзгаха върху вълните на Бистрица.

— Дръж се добре, господин Матейш, ще го стигнем! — извика Царка от предната част на сала.

Известно време се носеха с голяма бързина и наистина след четвърт час зърнаха сала на момъка да завива зад скалите. Царка вдигна глава. По крайбрежните пътеки не се виждаше никой. Гонени от буйното течение, те летяха замаяни сред грохота на вълните. Вперил поглед напред, Матейш Зелника стоеше наведен и държеше здраво дръжката на забитата в сала брадва. Очите му блуждаеха. В тях имаше нещо болезнено.

— Ще го стигнем на Валинашов вир! — извика на ухото му Царка.

И те наистина настигнаха момъка до Валинашов вир. Врълетяха отгоре му иззад завоя. Бадишор обърна глава назад, видя изведнъж сала им, устремен към неговия, наведе се светкавично и изтръгна забитата в една трупа брадва... Те идваха, но не бяха забелязали, че след тях стремително летяха и подскачаха из въртопите борови трупи, които се бяха изтръгнали от затвора на водите и се носеха вкупом, като се докосваха и разделяха, сякаш се надпреварваха. И когато те блъснаха сала на Бадишор, боровете отдире им със страшна сила, с трясък и въртене се стовариха върху тях; и само в един миг техният сал се разпадна на множество фантастични плувци, които потъваха с главата надолу и отново изскачаха над бляскавата повърхност...

Ударен и изхвърлен напред от една греда, господин Матейш Зелника потъна неочаквано между трупите и вече не се показва отгоре. Затова в очите му бе блеснала Зорницата: за да стигне до този миг сред толкова мъки и бързане.

Другите двама мъже запазиха за миг равновесие върху разпилените дървета. Илие Бадишор смъкна кожуха си и с брадвата в ръка се хвърли в реката. Намираха се пред самия праг на вира, в тясно корито между гладки варовикови скали. Там имаше едно отколешно

опасно място, което салджиите знаеха добре. Откъм селото дървосекачите от старо време бяха изкопали в камъка срещу вълните гладко място, на което да се изкачват застрашените по време на опасност. От тази площадка изсечени в стената стъпала можеха да изведат човека на брега.

Натам се отпрати Илие с плуване. Няколко дънера се носеха вкупом към него със заглушен от вълните плисък. Той се спусна към дъното с главата надолу, без да изпуща брадвата. Само шапката му, останала на повърхността, заподскача весело пред боровите трупи. Като риташе с крака и гребеше с една ръка, момъкът премина незабелязано под водата и изскочи до площадката на салджиите, като пухтеше изплашен.

Задъхан, той се хвана с брадвата за един зъбер и бавно се изкачи горе.

В същия момент като погледна назад, видя Царка с потънало в кръв чело, с ококорени очи да се мята и да плува юнашката към същото спасително място. Бадишор изопна тяло, сякаш го бяха боднали с копие, изправи се на крака и с мрачно, сурово лице вдигна заплашително брадвата.

Царка закрепця ужасен:

— Недей, Илие! Имай милост към мене, момко! Недей!

Той протегна отчаяно едната си ръка към него. Бадишор още се тресеше от ужаса на смъртта. Поколеба се за миг, сякаш не разбираше за какво става дума... После взе брадвата в лявата си ръка, а с дясната разпаса колана си и подхвърли единия му край на Царка.

Царка изпълзя до него и прилепи сляпото си око до скалата. Като че ли беше прободен с нож и издъхваше. Обърна очи към Бадишор и му заговори с въздишка:

— Прости ми, Илие. Аз нямам вече какво да дяля с теб...

Момъкът усети бучка в гърлото си и прошепна развълнувано:

— Бай Петря, и на мен сякаш душата ми се изпразни от всичко...

И започна да вика и да маха на хората, които бяха почнали да се показват по бреговете.

VIII

Привечер реката изхвърли малко по-долу от вира трупа на господин Матаяш. Щом тази вест се разнесе из Поноара, на местопроизшествието пристигнаха господин кметът Даскалеску и отец Сновалото с развяно расо, и господин Шугавата маца, захапал лулата в левия ъгъл на устата си. Пристигна и господин Алеку Дешка със застиналата си като маска усмивка. Той изглеждаше помръкнал, недоволен и донякъде оскърбен, защото в своите тайни сметки бе забравил коварството на реката и изкусните плувци. Обаче Лейбука Лайзер, дошъл и той, прежълтял и задъхан, го гледаше с нескривано възхищение. Другите хора от селото гледаха спокойно своя мъртъв книжовник. Жените протягаха шии една през друга и въздишаха продължително с ръка на уста...

Матаяш Зелника бе вперил неподвижните си, изцъклени очи в есенното небе, а от устата му се стичаха в пясъка две тънки струйки кръв.

След като отец Костаке изрече един тъжен размисъл за суетността на този живот, селските първенци се извърнаха от мъртвеца и заговориха как още на другия ден в църквичката на могилата да направят хубаво и тържествено погребение на общинския секретар-бирник. Най-вече отчето се беше разгорещил и доказваше, че другояче не бива. Само Алеку Дешка с все още усмихнато лице, потънал в своите планове, размишляваше дали е добре, или не да започва объркани и безкрайни разследвания...

— Смятам, че не е добре... — поклати той глава, но като се огледа, трепна.

— Напротив, добре е, господин Алеку, веднага трябва! — извика попът, обръщайки се към него.

— Не бива да забравяме дълга си към мъртвите... — важно рече и италианецът, като пуфкаше с лулата си и тъжно притваряше очи.

Малко встрани от тях евреинът ги гледаше с живите си пронизателни очи и мълчеше.

На другия ден беше погребението и в църквата на могилата се събра цялото село. Небето отгоре беше мътно, а вятърът във висините метеше сивите облаци, разкъсвайки ги по планинските върхове. Откъм Бистрица се носеха засукани валма мъгли. Сред струпаните хора, които слушаха гласа на свещеника, песнопението на псалта и звън на камбаната, си проправи път и Бадишор, бледен, с хлътнали, заобиколени със сенки очи.

Над хората със сведени глави и из влажната мъгла, която вятърът вдигаше от глъбините на реката, затрептяха гласове, пеейки вечна му памет. Буците пръст звъннаха по белия ковчег. В този момент двамата овчари, повикани от планинските кошари, засвириха с бучумите нежна сърцераздирателна песен, която се понесе треперлива и протяжна по долините към невидимите далнини...

Жените заплакаха. Илие Бадишор обърна измъчените си очи към тях и видя сред забрадките и своята Мадалина да въздиша, сложила едната си ръка на сляпото око. Не бе я виждал два дни и я загледа така, сякаш не бе я виждал години наред. Беше бяла и красива. Беше любовта на неговите нощи до момента, когато в него като змия проникна тръпката на смъртта. Гледаше я като в мъгла и му се струваше, че тя все повече се отдалечава от него, а в това време бучумите свиреха погребални песни като в прастари времена, когато по планините не е имало нито граждани, нито дъскорезници.

1921 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.